

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
וירא
מרחשון ה'תשע"ז ב'שב"ח
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

נושאי השיעור:

בעניין הדבקות קצוות הציציות בדבק בכדי שהשזירה לא תתפרק, והאם מותר לעשות קשרים בסופם.

בעניין עשיית צורת אריות ע"ג הפרוכת או מעל ארון הקודש בבית הכנסת. האם כדאי לשנות ממנהג אבותינו לבצוע בליל שבת מן החלה התחתונה, ולבצוע מן העליונה כדעת האר"י ז"ל.

התחלת ביאור דין ערלה בפלפל חריף, חצילים, פפאיה ופסיפלורה. התחלת עניין דין עלי ההדסים או הערבות הנושרים בבית הכנסת, האם מותר לדרוך עליהם, ובגדר פוק חזי מאי עמא דבר.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק
טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642

שלוחה 6

קול הלשון – 03-6171031

מספר השיעור במערכת קול הלשון – 500

מספר השיעור בדיסקים ובקו "קול יהודי תימן" – 376

השיעור מוקדש לרפואת ר' משה בן סאלם שיחי'. המקום
ברוך הוא ישלח לו רפואה שלימה בתוך כל שאר חולי עמו
בית ישראל, ויעמידהו מחליו לחיים טובים ולשלום, אכ"ר.

השיעור מוקדש לרפואת ר' משה בן סאלם שיחי'. המקום ברוך הוא ישלח לו רפואה שלימה בתוך כל שאר חולי עמו בית ישראל, ויעמידהו מחליו לחיים טובים ולשלום, אכ"ר.

בעניין הדבקות קצוות הציציות בדבק בכדי שהשזירה לא תתפרק, והאם מותר לעשות קשרים בסופם.

ישנה הלכה בשלחן ערוך [הלכות ציצית סימן י"א סעיף ג'], בעניין הקשרים שעושים בסוף חוטי הציצית, וכדלקמן. נפוץ בשנים האחרונות, כמדומני, שמדביקים את קצוות החוטים. בכל אופן יש שעושים כך. במקום מה שהיה נהוג בדורות שעברו, וכן רבים עד היום, וגם אנחנו נוהגים כך, שעושים קשר בסוף החוט, בכדי שהשזירה לא תתפרק. אבל הם מדביקים זאת. כיום ישנם דבקים חזקים, דבק 'שלש שניות', דבק שקוף, דבק פלסטי, וכדומה. אלו דבקים, שלא היו בדורות שעברו, לכן בזמנם לא יכלו לעשות בדרך הזאת. אבל כיום בזמנינו, ישנם כאלה העושים כך. זה נתחדש כיום, עקב כל השכלולים, יש כיום דבקים חזקים ושקופים, שאינם ניכרים. והם טוענים, כי זה יותר טוב מאשר לעשות קשר, כי אדרבה, יש פוסקים הטוענים כי לא טוב לעשות קשר, כיון שהוא מוסיף על הקשרים. הרי עושים למעלה קשרים בציצית, וכעת אתה מוסיף על הקשרים. אבל אם אתה עושה זאת עם דבק, הדבר יותר טוב, ואולי גם יותר חזק מן הקשר. אבל בעז"ה תכף נראה, שהדבר בכלל אינו פשוט. וחושבני כי למסקנא עדיף שלא לעשות זאת, אלא עדיף לעשות קשר ממש.

מרן השלחן ערוך כותב [שם] כך, אם נתפרקו משזירתן, ונעשו ט"ז, כשרים. והוא שישתייר בשזור, כדי עניבה. הרי כל חוט משמונת החוטים, הוא שזור, לפחות משני חוטים. למעשה בדר"כ, עושים כפול שמונה, אבל זאת חומרא. בכל אופן, אם השזירה התפרקה, אם נשאר בשזור 'כדי עניבה', ששיעורו שני אגודלים,

דהיינו ארבע סנטימטר, אזי הוא כשר. כפי הדין, כאשר החוט נקרע. הרי שיעור החוטים לכתחילה הוא, שנים עשר אגודלים, דהיינו 24 ס"מ. ובכל פתיל, ישנם שמונה חוטים. א"כ, אם נקרע חוט אפילו רק בצד אחד, ונשאר בצד השני שיעור כדי עניבה, הדבר משלים אותו. בכל אופן, אם נתפרקה השזירה, הדין כמו כאשר החוט נקרע. לכל הפחות, שניים מתוך השמונה, צריכים להיות שזורים. וישנם כאלה הטוענים, כי צריך שהרוב יישארו שזורים.

וכתב על כך הרמ"א, ולכתחילה, טוב לקשור החוטין למטה. ע"כ, אל תיכנס לשאלה הזאת.

גם מרן השו"ע בעצמו כבר כתב זאת לאחר מכן [בסעיף י"ד] וז"ל, יקח ד' חוטים מצד זה, וד' מצד זה, ויקשור שני פעמים זה על גב זה וכו', ובסוף הוא אומר, ונהגו לעשות בסוף כל חוט קשר, כדי שיעמוד בשזירתו. כיון שבלי הקשר, השזירה מתפרקת. החוט נפתח. והקשר, מחזיק את השזירה. אם לא היה קשר, החוט היה הולך ונפתח יותר ויותר.

אומר על כך בספר ציצית הלכה פסוקה [עמוד קל"ז], אף על פי שכתבו הרמ"א, בסעיף זה, ושולחן ערוך, בסעיף י"ד, שלכתחילה טוב לקשור קצות החוטים כדי שלא יתפרקו, אם אין מצוי שיתפרקו לא יקשרם לכתחילה כיון שיש אוסרים להוסיף קשרים בציציות.

דהיינו, תראה אם אתה אכן צריך זאת. כי אם החוטים עשויים בצורה טובה מבחינה אומנותית, שאינם מתפרקים ונפתחים, אזי עדיף שלא לקשור את החוטים. כי ישנם כאלה הסוברים, שאסור לעשות קשרים בציציות, כיון שבכך אתה מוסיף על הקשרים. לכן, רק אם ישנו צורך, בכדי שלא תיפתח השזירה, מותר לקשור אותם.

דבר זה, מובא גם בלבוש, ובעוד כמה אחרונים, הטוענים כך. לדבריהם, לא טוב לקשור, כיון

האחרונים באו"ח סי' י"א, בעניין אם טוב לעשות קשר בסוף הציצית לשמור על השזירה, ועלה בדעת כב' עצה פשוטה, דהיינו לטבול קצות הציצית בדבק שקוף, דאין בו חשש מוסיף על הקשרים. אמנם יש טוען, מובן מדברי השואל, כי היה משהו שהתנגד לכך וטען, דאולי ע"י הדבק, מבטל דין שזירה מן החוט. הרי בעצם, מה כל העניין כאן? מה מפריע הדבק? הביאור הוא, כי הרי החוט צריך להיות שזור, א"כ ע"י שאתה מדביק עם דבק, יוצא שהחוט איננו נקרא שזור. דהיינו, אמנם השזירה נמצאת בפנים, אבל הדבק הוא שתופס אותה שלא תיפתח. השזירה איננה תופסת בכדי שלא תיפתח, אבל הדבר נעשה מכוח דבר חיצוני.

אם-כן, השואל ששאל את בעל שבט הלוי, הביא את דברי הטוען, שאולי ע"כ אתה מבטל את השזירה. אבל הוא אומר, הנה אם משום הא, לא הייתי חושש. דלענ"ד, דע"ז לא בטל דין שזירה מן החוט, כיון שהוא שזור באמת. כלומר, זה לא נחשב שהחוט איננו שזור. הוא שזור, רק שהוא נתפס ע"י ההדבקה, המחזקת אותו. תכף נראה בס"ד, את שורש הבעיה בעניין הזה.

ולמסקנא לדינא הוא כותב כך, ואולי עצת כב' בכלל דברי הגה"ק אשל אברהם, שיעשה שאר תחבולות חוץ קשירה. הוא עונה לו, יכול להיות שהרעיון שלך הוא טוב, איברא, פירושו אמת, היות שהן השו"ע בס"ד והרמ"א בס"ג מסכימים לעשות קשר, וכן הובא מהאר"י זי"ע וכן מרבינו חיים ויטאל זי"ע ועוד הרבה גדולי הדורות, א"כ דרך זה עיקר, ואין צריך להתחכם.

מי שמכיר את הגר"ש וואזנר זצ"ל יודע, כי הדבר מאוד מתאים לו. למשל, זכורני כי בזמנו שאלתי אותו איזו שאלה, וההסתכלות הראשונה שלו היתה, מה הוא המקובל? מה היא

שזה מוסיף על הקשרים. אבל למעשה, מובא בהלכה שמותר לקשור. נכון שאסור להוסיף על הקשרים, והרי ישנו עניין במספר הקשרים שבציצית. אמנם זה אינו איסור, אך ישנם רמזים, מדוע מספר הקשרים הוא כך. ישנה גימטריא. בכל אופן, טוענים המתירים, וכך הדבר נתקבל להלכה, שאין בכך שום חשש.

ראשית, אינני יודע האם הם אומרים את הטעם הזה, אבל חושבני שזהו הדבר הראשון, כיון שזה לא באותו המקום שלקשרים, ושזה קשר מסוג אחר. אולם גם אם נאמר שהדבר לא משנה, באיזה מקום שתוסיף קשר, סוף סוף זהו המשך החוטים. לכן הם טוענים, כי ידוע וברור שהמטרה היא, בכדי שהחוט לא יתפרק מהשזירה. אין כאן עניין בדוקא, לעשות כאן קשר. זהו כמו הגדיל שעושים מלמעלה, שישנן סיבות מדוע עושים זאת. ה"ה בנ"ד, כל אחד מבין, שסיבת עשיית הקשר, היא בכדי שהשזירה לא תתפרק. לכן, הדבר מותר. ברם, בכל אופן, בכדי לצאת ידי חובת כל הדעות, אם אין צורך בכך, עדיף שלא יקשור.

והוא מוסיף [בדף קל"ז] כך, ולכן גם אם נתפרקו משזירתם, עדיף להדביקם (בדבק פלסטי וכדומה) מאשר לקשרם. הוא אומר, שזה יותר עדיף. והסכים עמי הג"ר נסים קרלין שליט"א.

אבל, הדבר הזה איננו מוסכם. ראיתי כי דנים בכך, בספרי חכמי זמנינו. השאלה הזאת נתעוררה, לא רק בזמנינו. והתפלאתי לראות את הדברים. אמנם, כל הזמן היה חשש בליבי לגבי עניין זה, לא רציתי להדביק את ראשי הציציות עם דבק, כיון שבכל הדורות לא עשו זאת. אכן, הם עשו קשר, אבל לבוא כעת ולהדביק בדבק? 'חדשים מקרוב באו?' עכשיו שמחתי לראות, כי אכן ישנם רבים המערערים על כך.

בשו"ת שבט הלוי [חלק י' או"ח סימן ט' אות ב'] כתוב כך, מה ששאל כת"ר בעניין מחלוקת

יתעקם ויזוז, ויקלקל את הריבוע. אמנם ישנה הלכה למשה מסיני, שצריך לתפור זאת, ואי אפשר להדביק במקום לתפור בגידים, אבל אכן אני תופר את הגידים, רק שבכדי לחזק ולשמור את התפירה, אני מוסיף גם דבק. א"כ לכאורה, זה בסדר. כי ישנה תפירה, והדבק הוא רק לחיזוק. אולם יש מקום לבוא ולומר, כי נכון שהדבר כן, אבל בעוד כמה שנים, אם התפירה תיחלש, הדבר יחזיק רק בגלל הדבק. א"כ יוצא, שלא התפירה היא שתופסת זאת, אלא הדבק.

ישנו מקום לדון בכך, ואכן החזון איש [כדלקמן] מחמיר בכך.

שאלה מהקהל: זה שונה מקשירת ציצית. כי לגבי התפילין, ישנה הלכה למשה מסיני, שצריך לתפור.

תשובת מרן שליט"א: נכון, אבל אני רק לוקח משם את הסברא. פשיטא שאיננו מדמים בין העניינים, בודאי שלגבי תפילין הדבר יותר חמור. אבל גם לגבי ציצית, מצד הדין זה צריך להיות שזור. תכף ניכנס יותר לפרטים. אבל הסברא היא, שזירה והדבקה לגבי ציצית, ותפירה והדבקה לגבי תפילין. האם ההדבקה מבטלת את השזירה, כמו שלגבי תפילין ההדבקה מבטלת את התפירה, למרות שבעצם ההדבקה באה רק בכדי לחזק זאת.

הביאור הלכה [בסימן ל"ב סעיף נ"א] כותב כך, שמעתי בשם אחד הגדולים, שהזהיר שלא לדבק התיתורא בדבק קודם התפירה, דדבק חשיב חיבור כתפירה, וכמו שכ' בסעי' מ"ז בהג"ה ובב"י שם עי"ש. שם דנו, לגבי מקרה הפוך. הוא רצה להדביק, לפני שהוא תופר. על כך אומרים, כי זה לא טוב, כי כאשר אתה תופר, זה כבר מודבק. וא"כ אפשר דתפירה שאח"כ, לא חשיבא כלום. אם הדבקה ואח"כ תפרת, זה כבר מודבק. וההלכה למשה מסיני נאמר רק על התפירה, ולא על דיבוק. גם את

המסורת? דיברתי איתו בזמנו, בעניין הדלקת נר חנוכה. כידוע, כתוב בגמרא שבת פרק במה מדליקין, כי מי שיש לו שני פתחים, בשתי רוחות, צריך להדליק בשניהם, מפני החשד. כי מי שעובר בצד הזה, לא רואה שהוא הדליק בצד השני, ויבוא לחשוד בו שהוא לא הדליק. אמרתי לו, כי נראה לי, שבזמנינו אין את החשד הזה, כיון שבלאו הכי כל אחד מדליק בשעה אחרת. א"כ, במה יחשדו? אולי הוא מדליק בזמן אחר? הרי ישנם כאלה המדליקים בהתחלת השקיעה, וישנם המדליקים בסוף השקיעה, וישנם המדליקים יותר מאוחר. בזמן חז"ל, שכולם הדליקו בזמן אחד, הדבר היה ברור, וממילא ישנו חשד. אבל בזמנינו, מה יחשדו? הוא הסכים, וענה לי כך, 'מעולם לא שמעתי מרבתי, להדליק בשני מקומות'. כמו שהבאתי בס"ד בש"ע המקוצר חנוכה סימן ק"כ סעיף י"ח. כך היתה ההסתכלות שלו. מה המקובל, מה היא ההוראה, מה 'סוגיין דעלמא'. ראיתי את זה אצלו, לאורך כל הדרך.

בכל אופן, בנדון דידן כך הוא ענה לשואל, בשביל מה אתה צריך להתחכם? אם בשלחן ערוך כתוב לקשור, והאר"י ז"ל אומר לקשור, א"כ זהו. למה להתחכם?

אם נרצה להבין את שורש העניין, בכדי שאולי יהיה מישוה שבכל זאת לא יקבל את הגישה הזאת, ויאמר כי בכל זאת צריך לדון לגופו של עניין. שהרי בזמנם, לא היה דבק. היום בזמנינו, ישנו דבק. א"כ, מי אמר? אולי הדבק יותר טוב? אם היה להם דבק, כפי שיש בזמנינו, אולי זה היה עדיף? לכן, צריכים בעצם להבין, את שורש העניין.

כידוע, בתיתורא של תפילין, ג"כ עושים קשירות, תופרים בגידים, שנים עשר מלמטה. השאלה היא, האם מותר להדביק? חושבני כי בדרך כלל, מקובל אצל אלו המתעסקים בכך, להדביק את התיתורא. כי אם לא ידביקו, זה

בספר דעת נוטה [חלק ב' דף ר"י תשובה ת"ה], מובא ששאלו את הגר"ח קנייבסקי על העניין, האם אפשר להדביק בדבק את ראשי חוטי הציציות, במקום לקשרם? ולכאורה עדיף טפי, דזה יותר נוי להציצית? הם טוענים, שזה יותר יפה.

עונה הגר"ח קנייבסקי כך, תשובה, אין לעשות כן. ויש אומרים שאפילו לקשור שם אין ראוי.

כבר אמרנו מקודם, שלגבי לקשור, זאת מחלוקת. ואכן, עדיף שלא. אבל לגבי זה, גם החזו"א אמר שאפשר לקשור.

במקורות וביאורים [שם] הסביר בשם הגר"ח קנייבסקי כך, הטעם, דבציצית בעינן שיהיה שזור, ומשום כן יש לומר דדוקא קשר שרי, ואכתי שם שזור עליה. הקשר לא מבטל את השזירה, כיון שאפשר להתיר את הקשר. אבל בדבק, אין אפשרות לבטל זאת. אבל בדבק, יש לומר דבטלה השזירה, דהוא מחובר מכוח הדבק, ושוב אין צריך להשזירה. היא לא מעלה ולא מורידה.

אבל הוא [במקורות וביאורים שם] כותב, ושאלתי לרבינו (הגר"ח קנייבסקי), דהעירוני, דמה אכפת לך דבטלה השזירה בראש החוט, נניח שבחלק הזה אין שזירה, הא סגי במה שרובו של חוט שזור. הרי כל החוט, הוא בסדר? מה זה מפריע? ענה הגר"ח קנייבסקי, דהתורה רוצה שהשזירה תחזיק. ומאחר דעכשיו ע"י הדבק, הכל מוחזק גם מכוח הדבק, יש מקום להסתפק, דנחסר בשם שזור.

והוא ממשיך וכותב [במקורות וביאורים שם], עוד שמעתי מרבינו, דדבק גרע, משום דהקשר נעשה מן הציצית עצמה. אבל בדבק, מוסיף משהו חדש, ואולי יש בזה משום בל תוסיף.

כעת, זאת נקודה חדשה. משום בל תוסיף. בשלמא אם אתה עושה קשר, זה בחוט בעצמו. אבל כעת, אתה לוקח דבק, ומדביק

זאת, הוא אומר בלשון 'אפשר'. הוא מסתפק בכך. וצריך עיון בזה.

בספר פסקי תשובות [דף שכ"ג] מובא על כך בזה"ל, ואכן נוהגים בכל המקומות לחשוש לדברים אלו וקודם התפירה אין מניחים שום דבק בין התיתורא העליונה לתיתורא התחתונה. אמנם לאחר התפירה נוהגים הסופרים שמניחים דבק, למען חזק את הסגירה שלא יתהוו סדקים ולא יתקלקל הריבוע.

והחזו"א איש באיגרותיו ח"א סימן קפ"ט [וכן בספרו חזון איש סימן י"א סק"י] כתב להחמיר, שלא להניח דבק כלל, וגם לא לאחר התפירה. דאין דיבוק התיתורא זה לזה, אלא על ידי תפירה, כפי שקיבלנו הלכה למשה מסיני. וכבר דנו ונשאו ונתנו בדבריו.

ישנם המסכימים עם החזו"א, וישנם החולקים עליו. כמדומני, כי בדרך כלל המקובל להתיר, חוץ מאלו החוששים לכך, תלמידיו ההולכים בעיקבותיו. כיון שרואים לפי המציאות שזה לא מחזיק מעמד בתפירה בלבד, הם מחזקים זאת ע"י הדבקה. ובכל אופן, אם אתה לא מדביק את הכל, אלא רק חלק מכך. ובפרט, שאם לא יעשו זאת, הריבוע יתקלקל במשך הזמן. כך היא משמעות הפוסקים. הרי אפילו לגבי דבק לפני התפירה, מסתפק בכך בעל משנה ברורה. אולם לגבי אחרי התפירה, שזה בא בסה"כ בכדי לחזק את התפירה, הדבר מותר.

אם נרצה להשוות עניין זה לעניין שלנו, החוט הוא שזור, והדבק רק מחזק אותו, בכדי שלא ייפתח, א"כ זה לא נקרא שאינו שזור.

כעת תבינו, מדוע הגר"ח קנייבסקי שליט"א, מחמיר בעניין הדבק, גם לגבי השזירה. הוא הלך באותה השיטה של החזו"א איש, לגבי התפילין. כך נראה לי. שהסברא הזאת, המשיכה מהתפילין אל הציצית.

והבנתי כי אדרבה, הוא היה מעוניין שזה יהיה. בהמשך אולי יהיה מובן, איזה עניין היה לרבינו האר"י, בדוקא לעשות את הקשר.

והוא מביא בציונים כך, וכן כתבו המהר"נ שפירא בספר מצת שמורים שער הציצית, והמהר"ם פאפיראש בספר אור צדיקים סימן ז' אות ז', ומרן החיד"א בברכי יוסף וכו'.

בעת הוא מביא [בבירור הלכה] כך, בספר ציצית הלכה פסוקה כתב, שעדיף להדביק קצוות החוטים בדבק פלסטי וכדומה, שבזה לא תתפרק שזירת החוטים, וגם אינו מוסיף קשר, ושהסכים עימו הגר"נ קרליץ ע"ש. ויש להעיר על זה, שאם שיעור החוטים הוא בצמצום, שמא הדבקה כזאת מבטלת השזירה במקום ההדבקה. מאחר שעל ידי ההדבקה, פעמים שנעשים החוטים מקשה אחת, והיו במקום ההדבקה כחוט אחד שאינו שזור, שהרי אי אפשר להפרידם כלל. לאחר שמדביקים זאת בדבק, זה כבר בלתי ניתן להפרדה. הלא גם לאחר הכביסה, הדבק נשאר. שהרי לשם כך עושים זאת. כיון שזה מחזיק. א"כ, מה יהיה אם השיעור הוא מצומצם? אולי במקרה כזה, זה לא נקרא שזירה? שמא זה ביטל את השזירה? הוא הולך לפי הסברא, שלמרות שבפועל ישנה שזירה, אולי כיון שבפועל זה נתפס ע"י ההדבקה, בלי ההדבקה זה היה נפרס, והשזירה היתה מתבטלת ומתפרקת, א"כ אולי זה לא נקרא שזה שזור. כיון שע"י הדבק אי אפשר להפריד זאת, הדבר נקרא שזה לא שזור.

נראה לי, כי זהו חשש רחוק. השיעור אינו בצמצום. זה לא מצוי, וכדי עניבה ודאי יש. חושבני כי כיום, בלי עין הרע, יש לציציות שיעור כפול. בארץ תימן, היו עושים שיעור ציציות מצומצם, כיון שהם היו עניים, וגם צריכים לעשות את הכל בידיהם ממש. לכן, הם עשו שיעור מצומצם כפי הדין, שנים עשר

את הציצית. לפי התורה, הציצית לא אמורה להיות עם דבק. כפי שדיברנו בזמנו ובשיעור מוצש"ק פרשת האזינו התשע"ז לגבי הלולב. ישנם כאלה, שכאשר נחלקה התיומת, הם מדביקים זאת. ישנם שטענו, כי יש בזה חסרון ב'לקיחה תמה'. חסר בשלימות. לא מצד 'הדר', אלא מצד לקיחה תמה. א"כ לא תעזור ההדבקה, כי צריך שמעיקרו זה יהיה מודבק. אולם ישנם שטענו, כי חוץ מהחסרון של 'לקיחה תמה', ישנו חיסרון של 'בל תוסיף'. אם אתה מוסיף דבק בלולב, יש בכך משום בל תוסיף. הדבר אינו כ"כ פשוט, כיון שהדבר אינו ניכר. אבל בכל אופן, ישנו צד של חשש בכך.

בהמשך [בספר דעת נוטה, במקורות וביאורים שם] הוא מוסיף, כי מישוהו גם שאל, שלכאורה הדבק יותר טוב מן הקשר. כי לגבי הקשר, ישנו נידון, האם בכך הוא מוסיף על הקשרים. אבל כשאני מדביק בדבק, אינני עושה כל קשר חדש. אבל הוא טוען עליו, כי גם הדבק, זהו כעין קשירה. א"כ, לא יצאת מן החשש הזה.

גם בעל ספר הלכה ברורה [חלק א' עמ' רמ"ג], אינו מסכים לדברי הספר 'ציצית הלכה פסוקה'. בהתחלה הוא מביא, את חילוקי הדעות, לגבי קשירת הציציות. שישנם כאלה האומרים, שלא לעשות אותם. כגון הלבוש, והעטרת זקנים, ואליה רבה, ופרי מגדים וכו'. הרבה פוסקים. אבל למעשה, מובא בספרים, שאין חשש לעשות זאת, אין בכך משום מוסיף על הקשרים, כיון שהכוונה היא רק בכדי שלא תתפרק השזירה, כמו שהקדמנו.

הוא כותב עוד כך, וכן דעת רבותינו המקובלים, דשפיר דמי לעשות קשר זה, וכמו שכתב רבינו חיים ויטאל בשער הכוונות [דרוש ו' מעניין הציצית], שרבינו האר"י לא מיחה בזה לעשות קשרים, ואדרבה נראה לי שהיה חפץ. כמהר"ר חיים ויטאל זצ"ל, תלמידו המובהק של האר"י, אומר כי האר"י לא התנגד לכך,

לעשות כך. אבל מפשטות דברי הפוסקים נראה, שהדבר אינו עדיף.

שאלה מהקהל: אז מה צריך לעשות, להלכה ולמעשה?

תשובת מרן שליט"א: אינני יודע, מדוע העולם כיום נוהג כך? בלי עין הרע, היום ישנו שפע. אבל בגלל שיש שפע, יש פשע. רחמנא ליצלן...

מוכרים ציציות, כמויות, יותר מהשיעור. כיון שלא רוצים לחתוך אותם, ממילא זה כבר נשאר כך. כפי שאמרת, לכאורה יש להם על מה לסמוך, אבל עדיף שלא לעשות כך. אנחנו שותקים על העניין, כיון שהדבר אינו מופרך.

שאלה מהקהל: השאלה האם אפשר להדביק, לאחר שקושרים? בכדי שזה לא ייפתח בכביסה? תשובת מרן שליט"א: יפה. אינני יודע, האם בכך פתרת את הבעיה. אם ההדבקה מבטלת את השזירה, אז שוב הפעם נשארנו עם אותה הבעיה.

שאלה מהקהל: אבל הקשר מחזיק אותו? והחלק שאחרי הקשירה, הוא בלאו הכי מיותר. תשובת מרן שליט"א: השאלה היא, אולי ההדבקה לא תיתן שיפתח הקשר? האם היא לא תתפוס את הקשר?

תשובה מהקהל: לא. זה מאחורי הקשר. במקום שהקצוות ייפתחו לאחר הכביסה, מדביקים זאת בדבק בקצה הציצית. זה דוקא רעיון יפה. תשובת מרן שליט"א: כוונתכם היא, לעשות את שני הדברים. גם קשר, וגם דבק. אבל כנראה שהם רצו, שתהיה הדבקה בלי הקשר. אולי זה טוב, מה שאתה אומר, אבל בשביל מה יטרחו לעשות זאת. אם כבר עשו קשר, אז הדבר כבר לא מפריע. מה יקרה, אם אח"כ הקצה ייפתח?

תשובה מהקהל: זה לא יפה. תשובת מרן שליט"א: טוב. א"כ, זהו רעיון אחר. אם זה בשביל נוי הציצית.

אגודלים. אבל בזמנינו, השיעור הוא כפול. א"כ, אין בכך בכלל נידון.

שאלה מהקהל: למה הרב אומר, כי אם הוא הדביק, הוא לא יכול לפתוח זאת יותר. הרי אם הוא יקצוץ קצת את הציציות, חזר הדבר לקדמותו, והגענו למצב שאפשר להפרידם. תשובת מרן שליט"א: נכון, אבל בפועל כעת, מה שמחזיק את זה, זאת ההדבקה. הרי בפועל, אתה הרי לא רוצה לגזור אותם. הרי אם תגזור, שוב הפעם תהיה לך בעיה, שתיפרס השזירה. אז מה החזיק זאת? הרי אדרבה, אתה רוצה שההדבקה תהיה. אתה מעוניין בזה.

שאלה מהקהל: הקשירה אינה מבטלת את השזירה?

תשובת מרן שליט"א: לא. ראשית, כי הקשירה בעצמה היא שזורה. דבר שני, אפשר לפתוח את הקשר. אמנם זה אולי קשר 'בר קיימא', אסור לעשות את הקשר הזה בשבת, אבל אם תתאמץ קצת, אפשר יהיה לפתוח אותו. אבל אם זה מודבק בדבק, אי אפשר להתיר זאת. אא"כ תוריד קצת, וזה יתבטל בכלל לגמרי.

שאלה מהקהל: מה עדיף? שהציציות ארוכות, או שהם שני שליש מאורך הפתיל?

תשובת מרן שליט"א: מבואר בספרי הפוסקים, כי עדיף שיהיה גדיל שליש, והשאר שני שליש. כך הוא נוי הציצית. אבל במציאות כיום, עושים הרבה. אכן, נראה כי דעת רוב האחרונים היא, שהדבר אינו טוב. אבל החזון איש אוחז, שזה בסדר. אם כן אפשר שהם סומכים, על דעת החזו"א. ואולי גם כנראה יש בכך צד של מעלה, כי לפעמים החוטים נקרעים. ממילא עיי"ז לא נורא אם החוט נקרע קצת. וחזון מזה, כפי שדיברנו בעבר (בשיעור מוצש"ק נח התשע"ז), אם הציציות ייגררו על הקרקע, ישנם כאלה האומרים שזה החלק המיותר, ואין קפידא על הגרירה. אולי זאת סברא נוספת, מדוע כדאי

ברם, תכף תשמע, לפי מה שעוד מעט נגיד, כי הדבר אולי אינו כ"כ פשוט.

שאלה מהקהל: גם אם הוא מדביק בדבק, הדבק יכול להיפתח ע"י מים חמים. א"כ, יהיה אפשר להתיר זאת, ולהחזיר את החוט לקדמותו?

תשובת מרן שליט"א: זה לא נפתח, ע"י מים חמים. כפי שאמרנו, גם בכביסה זה לא נפתח. דבק שהוא חזק, אינו נפתח בכביסה. הרי מי שעושה זאת, איננו מדביק זאת מחדש לאחר כל כביסה. גם אחרי הכביסה, נשארים בחזקם ובתקפם.

[יש כאלה העושים בקשרים לָפָה, לחזק אותם. אך שמעתי טוענים שאין צורך, מספיק להרטיב אותם במים, והם מתחזקים. בפרט בקשרים דידן].

כעת תשמעו, חידוש גדול. הדבר בזכות ידידנו הבחור חיים ערוסי יצ"ו, מהעיר נס ציונה, אשר גם התאמץ להביא לי את הספר. מהר"ר חיים סנואני זצ"ל אומר חידוש, למה עושים את הקשר הזה? הוא אומר דבר, שלא כתוב אותו בשום ספר. לדבריו, זהו חלק השטן. עד הקשר, זאת הציצית, שהיא מצוה. אבל מן הקשר ואילך, זהו חלק הסטרא אחרא. כששמעתי זאת ממנו, אמרתי, כי זהו חידוש גדול, וברצוני לראות את הדברים בגוף הספר. אז הוא השתדל והביא לי את הספר [דרך צדיקים חלק שני פרק כ"א דף 29 לקט אסופות], וברוך יהיה. אקרא בפניכם את דבריו. טוב, הוא ידע בשורש העניינים.

כך כתוב שם, רבינו חיים נתן טעם למצוה הנוהגת בחוטי הציצית, לקשור כל חוט וחוט בסופו, מלבד הטעם הפשוט כדי שיעמוד בשזירתו ולא יתפרד, יש טעם נוסף בזה – מאחר שבכל המצוות שאנחנו עושים, נותנים אנו חלק לסטרא אחרא שהוא ס"מ הרשע שרו של עשו. הוא מביא דוגמאות לכך. כגון, מים אחרונים. רבותינו ז"ל אומרים [עירובין דף

י"ז ע"ב, ובחולין דף ק"ח ע"ב], מים אחרונים חובה. חז"ל מדברים על פי הפשט, אבל הם רומזים בדבריהם רמזים. מי שלומד את הגמרא בצורה הפשוטה, הוא מבין כי 'חובה' היינו כפישוטו, שזאת חובה. שישנו חיוב, לעשות זאת. אבל על פי הקבלה, הדבר רומז, שזהו חלק השטן. זה הפירוש 'חובה'. חז"ל ברמז מסויים, מכוונים על כך. כפי שנאמר, **זֶה חֶלֶק אָדָם רָשָׁע מֵאֲלֹהִים** [איוב כ, כ"ט]. המים האחרונים, זהו חלק השטן. לכן כתוב, שלא להרבות במים אחרונים, כיון שזה חלק השטן. רק מה שמוכרח, בכדי לנקות את הלכלוך. לגבי מים ראשונים, הגמרא [שבת דף ס"ב ע"ב] אומרת, אמר רב חסדא, אנא משאי מלא חפני מיא, ויהבו לי מלא חפני טיבותא. אבל לגבי מים אחרונים, צריך לצמצם בהם.

כך הוא כותב, כמו שבכל סעודה נוטלין ידים במים אחרונים שהם חובה, אפילו אם אכל פת בלבד בלי מלח, וצריך להזהר שיהיו מים אחרונים מועטין ולא ירבה בהם, כי המה חלק סטרא אחרה, כנזכר בדברי הוזה"ק [פרשת "תרומה" דף קנ"ד] ודברי האר"י ז"ל. וכמו בתפילין שעושים שער של עגל בתוכו, ומוציאים ממנו לחוץ שיהיה נראה לעינים, הרי בתפילין של ראש, כורכים את פרשיות התפילין עם שיער של עגל, ומוציאים אותם החוצה. הסיבה היא, בכדי שיראו זאת. זהו חלק השטן. נותנים לו את חלקו, בכדי שלא יקטרג. זה כמו השעיר לעזאזל, ביום הכיפורים. נותנים לו חלק, ואז הוא עוזב אותנו, ונותן לנו מנוחה.

והוא הדין בציצית שקושרים את החוטיין בסוף, ומעט החוט שלמטה מהקשירה הוא חלק הסטרא אחרא.

כנראה, אין לכך מקור בספרי הקבלה, אף אחד לפניו לא כותב זאת, עכ"פ לא ידוע לנו. אבל אולי כאשר מהרח"ו זצ"ל כתב שנראה לו כי האר"י היה חפץ בכך, כמו שאמרנו לפני כן, כנראה שלכך הוא התכווין. דהיינו, היה לו

חושב שהמחבר מסוגל "להמציא" טעם זה, רק אדם גדול כמהר"ם סנואני.

אבל אם אתה שואל על כך, תדע כי ראיתי גם בספר דברי שלום [מאת הרב עפגין, חלק ראשון, דיני תיקוני התפילה, דף רל"ה], שהביא זאת 'מפי השמועה'. הוא יותר מוסמך. נראה שהוא לא לקח זאת מתוך הספר דרך צדיקים, כי הוא מביא זאת בסגנון אחר.

בהתחלה הוא מביא את ההלכה בשו"ע [אורח חיים סימן ל"ב סעיף מ"ד], יכרוך בשיעור של עגל, או של פרה, או של שור, או שיער של בהמה או חיה טהורים. ועל כך הוא כותב, ושמעתי משם הרב המקובל חיים סנואני ז"ל שהוצאת השיעור מחוץ לתפילין, הוא בחינת 'תן לשטן חלקו', כדוגמת מים אחרונים ושעיר לעזאזל. וכן קשירת חוטי הציצית בסופן, הוא מאותו טעם.

[הערת העורך, שם בעמוד קע"ד הוא כותב זאת בשם כמהר"ר חיים סנואני, ולא מפי השמועה. וז"ל, וראיתי כתוב בשם הרב המקובל הגאון חיים סינאוני ז"ל שהעודף מהקשירה הוא בחינת תן לשטן חלקו, כדוגמת מים אחרונים שניתן לסטרא אחרא. וכן השערות שיוצאות מבתי התפילין שרומזו לבחינה זו].

א"כ, כבר ישנם שני עדים, ועל פי שנים עדים יקום דבר. כך מסתבר. הדברים מדברים בעד עצמם. וכפי שאמרנו, יש לכך אסמכתא. ישנה משמעות כזאת. בקיצור, חושבני שכדאי לנהוג כפי שנהגו בכל הדורות, לקשור את הציציות, ולא לשנות מאשר גבלו הראשונים.

שאלה מהקהל: א"כ ישנו עניין, שהחלק שלאחר הקשר יהיה ממש קצת?

תשובת מרן שליט"א: כן. כמה שפחות. כפי שכתוב לגבי מים אחרונים, שצריך לצמצם, אולי גם בנ"ד צריך לצמצם. אין הכי נמי.

שאלה מהקהל: מה לגבי מי שאינו קושר בכלל?

עניין בכך, שהדבר כדאי. זאת אומרת, שצריך לעשות גבול, 'זשמתי פדות'. שיהיה ניכר שזה חלקו של סטרא אחרא, מן הקשר ואילך.

אס"כ, מעתה אינני יודע האם כדאי להדביק את החלק הזה? כי בעת עלינו לדון בכך. אולי, אם זה מפני החלק של ס"א, מי אמר שצריך לעשות בדוקא קשר? אולי אפשר גם בדבק? אבל יכול להיות, שהדבר אינו כ"כ פשוט.

שאלה מהקהל: זה הרי אינו ניכר?

תשובת מרן שליט"א: אינני יודע, האם הדבר חייב להיות ניכר. חושבני, כי אם מסתכלים מקרוב, אכן רואים זאת. אפשר להבחין בכך, שהחלק הזה הוא יותר קשה וכו'. אבל אולי, בגלל שע"כ ביטלת את השזירה, השטן הוא מקפיד. הוא רוצה שזור, ואתה נותן לו חלק שאינו שזור. ואולי נאמר, כי בלאו הכי בסוף זה ייפתח. בקיצור, אינני חושב שכדאי להתעסק עם השטן... לא כדאי, שיהיו 'עניינים' איתו. לכן, תעשה כפי המקובל בכל הדורות, ואם זה ייפתח, שייפתח. אתה נתת לשטן את חלקו כשזה שזור, ומה שזה נפתח אח"כ, לא התכוונתי לכך, אלא זה יצא כך. אבל כאשר אתה מדביק זאת בכוונה, ונותן לו את זה כך, הדבר מסוכן ח"ו.

נמצא כי ישנם כאן כמה חששות, גם עפ"י הפשט, דהיינו הנגלה, וגם עפ"י הנסתר.

שאלה מהקהל: אבל אם זה משום נוי מצוה, ובלאו הכי יש לי שיעור גדול בציציות?

תשובת מרן שליט"א: לכן הבאתי בפניכם את דברי שו"ת שבט הלוי, ואת דברי ספר דעת נוטה, המערערים על כך, מנימוקים הלכתיים.

שאלה מהקהל: הספר דרך צדיקים, הוא ספר מוסמך?

תשובת מרן שליט"א: חושבני, כי הדברים מדברים בעד עצמם. עכ"פ בנדון דידן. אינני

שישנם רבים המתנגדים לכך. [עיי' שעה יו"ד הלכות צורות שאסור לעשותן סימן קמ"ה סעיף ו']. כתוב כאן, לגבי אלו העושים צורה של אריות בבית הכנסת, על ארון הקודש, מאבן שיש או מברונזה.

כנראה, המנהג הזה בא מן האשכנזים. אבל בארץ ישראל, כנראה שהדבר נתקבל מקרוב גם אצל חלק מן הספרדים, אשר התחילו להנהיג זאת, ואז הרבנים התנגדו ואמרו שיש בכך חשש עבודה זרה. כי כאשר משתחוים להיכל, משתחוים גם לאריות ולצורות, ולכן הם ביטלו זאת. עד כדי כך, שישנם כאלה שאפילו עזבו את בית הכנסת, כיון שהגבאים לא רצו להוריד אותם. הם הלכו להתפלל בבית כנסת אחרת.

ואכן הדבר נכון, גם אבותינו נע"ג לא נהגו לעשות זאת, אבל אינני זוכר האם אמרתי לכם בעבר, מהיכן בכל זאת בא המנהג הזה אל האשכנזים, לעשות צורת אריות בבית הכנסת, ובפרט עם לשונות של אש שיוצאים מפיהם. ישנו סיפור על כך. [מובא לקמן בשיעור פרשת וישב, לרגל מסיבת חנוכה]. כמדומני שדיברנו על כך בעבר. ובכל אופן, פרסמנו זאת בעלון פעולת צדיק, מספר 43, שבט ה'תשס"ט בש"כ. הדבר הזה, לא יצא סתם. היה איזה נס, אשר בעקבותיו הם עשו זאת.

האם כדאי לשנות ממנהג אבותינו לבצוע בליל שבת מן החלה התחתונה, ולבצוע מן העליונה כדעת האר"י ז"ל.

דיברנו בשיעור הקודם, בעניין ההקפות בהושענא רבה, כי חוץ מן הלולב, מנהגינו שמקיפים גם עם הערבה. האם ישנו עניין בכך, או שלא. כיון שהאר"י כותב אחרת. והסברנו, כי ישנה בכך מחלוקת בין המקובלים הראשונים, יש בכך חילוקי דעות. לכן אמרנו, כי אי אפשר לשנות מן המנהג. נכון שהדבר

תשובת מרן שליט"א: האר"י היה חפץ בקשירה הזאת. וראשית, המקובל הוא לקשור. כך הוא המנהג. הרבה פוסקים אומרים, שאפשר לקשור, וגם בשלחן ערוך כתוב, לקשור.

שאלה מהקהל: כוונתי לשאול כאשר לא צריך לקשור.

תשובת מרן שליט"א: אם זה לא נפרס, אכן עדיף שלא לקשור. אם אין צורך, אין צורך לקשור.

שאלה מהקהל: ומה עם חלק הסטרא אחרא? תשובת מרן שליט"א: יפה. לפי דבריו, אכן ישנו עניין לקשור. בסדר. לכן אני חושב, שכדאי לקשור. אתה צודק. זאת מסקנא נוספת. כי לפי דבריו, אפילו כאשר החוטים הם חזקים, ואינם נפרמים ונפתחים משזירתם, בכל זאת ישנו עניין לקשור. אבל בעצם, זה מה שהוא כותב, אמנם הוא לא התייחס אל הפרט הזה במפורש, אבל הוא כותב כי טעם נוסף חוץ מן הטעם הזה. לפי דבריו, ישנו עניין לעשות את הקשר הזה.

שאלה מהקהל: לכאורה כוונתם היא, ליסוד הידוע שבקצוות יש את אחיזת הקליפות והטומאה. כמו הקצוות של לחם, וקצות האצבעות במים אחרונים.

תשובת מרן שליט"א: נכון. זה נתפס בקצוות, בסוף. לגבי קצוות הלחם, עיי' מ"ש בס"ד בעיני יצחק על ש"ע המקוצר חיו"ד הלכות דברים האסורים משום סכנה סימן קל"ט אות מ"ז ד"ה מרגלא.

בעניין עשיית צורת אריות ע"ג הפרוכת או מעל ארון הקודש בבית הכנסת.

ישנו דבר נוסף, שראיתי כשעיינתי עכשיו בספר הזה 'דרך צדיקים' [דף 7]. כתוב שם, שמהר"ח סנואני זצ"ל היה מתנגד מאד לכך, שהתחילו לפאר את בית הכנסת, ולעשות פרוכת עם צורת אריות בבית הכנסת. ידוע,

מהרי"ץ זיע"א [עץ חיים דף קי"א ע"ב] אומר, כי גם בליל יום טוב, צריך לבצוע מן התחתונה. וכך אנחנו נוהגים.

בעת הנדון הוא, האם מי שישנה זאת, הדבר נקרא שהוא משנה בכך את המנהג? והאם הדבר כדאי, או שלא?

בהתחלה מהרי"ץ זיע"א מביא את דברי הרמב"ם בפ"ז מהל' ברכות וז"ל, בשבת וביום טוב חייב לבצוע על שני ככרות. נוטל שתיהן בידו, ובוצע אחת מהן עכ"ל. לפי דברי הרמב"ם משמע, כי לא משנה מהיכן תבצע מהעליונה או מן התחתונה. העיקר, שתבצע מ'אחד מהם'. ממשיך מהרי"ץ ואומר, וכתב שם מרן בכסף משנה, בפרק כל כתבי א"ר אבא, ובשבת חייב לבצוע על ב' ככרות. מאי טעמא, לחם משנה כתיב. א"ר אשי, חזינא ליה לרב כהנא, דנקיט תרתי ובצע חדא. אמר, 'לקטו' כתיב. כלומר, דמשמע אחיזה, אבל בציעה לא כתיב 'משנה'. וכיון דטעמא משום 'לקטו' לחם משנה, ודאי דהוא הדין ליום טוב. כן כתב הרי"ף בפרק ערבי פסחים עכ"ל. וכן כתב הטור, כרב כהנא, למבצע אחדא. וכתב הבית יוסף, שכן פירש רש"י ז"ל ע"ש.

אומר מהרי"ץ זיע"א, והנה רבינו סתם ולא כתב איזו מהן בוצע, התחתונה או העליונה. מדברי הרמב"ם לא משמע, שישנה איזו קפידא, מאיזו פת לבצוע. והרב בית יוסף כתב בסימן ער"ד וז"ל, כתב הכל בו סימן כ"ד, יש נוהגין לבצוע התחתון ולא העליון, ואנו נוהגים לבצוע העליון עכ"ל. וכן כתבו הגהות מיימוני פ"א מהלכות חמץ ומצה. ואני ראיתי גדולים שבוצעין התחתון, ושמעתי שכן נכון לעשות על פי הקבלה עכ"ל בית יוסף. מרן הב"י אומר, שראה גדולי תורה, הבוצעים מן התחתונה, וששמע כי גם עפ"י הסוד עדיף לעשות כך. וכתב רמ"א שם סעיף א', דזה

איננו מוסכם, אבל אין פיתרון בכדי לצאת ידי חובת כל הדעות.

בעיקבות כך, שאל ידידנו הרב אסף לוי שליט"א, מהעיר ביתר עילית ת"ז, לגבי דבר הדומה לעניין זה. המדובר הוא לעניין הבציעה על הפת בליל שבת, דהיינו הלחם משנה. המקובל הוא, כך אנחנו נוהגים בדר"כ, לבצוע מן התחתונה. והוא טוען, כי עפ"י האר"י ז"ל, צריך לבצוע מן העליונה. ואכן, כך מובא. זה לא רק שהוא טוען כך, אלא במציאות כתוב כך בספרי הפוסקים. אם כן, אולי עדיף לשנות את המנהג, ולבצוע מן העליונה. בבחינת, מהיות טוב אל תיקרא רע.

לכאורה, זאת שאלה טוב. וחושבני, כי אכן ישנו מקום לכך. תכף נסביר זאת בהרחבה. אבל המסקנא היא, כי יש פנים לכאן ולכאן, וזהו דבר שאיננו מוכרע.

בכדי להבין את הנושא הזה, צריכים לדעת כמה דברים.

ראשית, מרן בשלחן ערוך [סימן רע"ד סעיף א'] כותב כך, בוצע על שתי ככרות (שלימות), שאוחז שתיהן בידו, ובוצע התחתונה. כותב על כך הרמ"א, ודוקא בלילי שבת (דברי עצמו). אבל ביום השבת או בלילי יום טוב, בוצע על העליונה (כל בו והגהות מיימוני פרק ח' מהלכות חמץ ומצה). והטעם הוא, על דרך הקבלה. אם כן, לפי המובא כאן בשו"ע וברמ"א, וכן בשו"ע במקום אחר, בסעודה שנייה ובסעודה שלישית יש לבצוע מן העליונה, ובליל שבת צריך לבצוע מן התחתונה. והטעם הוא, על פי הסוד. הרי זה רומז למדת המלכות, וליל שבת זה מלכות, היא התחתונה למטה, ולכן צריך לבצוע מן התחתונה. ולגבי יום טוב, גם בליל יום טוב יש לבצוע מן העליונה.

דוקא בליל שבת. אבל ביום שבת, בוצעין מהעליונה. והטעם הוא, על דרך הקבלה.

מהרי"ץ מביא בהמשך דבריו, עוד כמה ספרים המדברים על כך, ובסוף הוא אומר כך, ואני ראיתי מורי זקני מהר"ץ, זהו בעל בעל פרי צדיק, נוהג בליל שבת ויום טוב לבצוע מהתחתונה, שרומז לנוקבא. וביום, נוהג לבצוע מהעליונה, הרומז ליום, שהוא הזכר. גם הרב טהרת הקודש תלמיד האר"י כתב, בליל שבת, מהתחתונה. וכן כתב עולת תמיד. ובספר יששכר, מביאו בתיקוני שבת כרך גדול, מביא מספר הזוהר פרשת אמור [רעיא מהימנא שם דף צ"ח ע"א], דתרי לחמי, תרי שכינת. לחם עליון, סוד הבינה שמתגלה על ידי אות וי"ו שבתפארת. ולחם תחתון, רמז לעטרת. ולפי שבליל שבת מתעורר העטרת, לכן ראוי לבצוע מהתחתון בליל שבת יעש"ב.

ומסקנת מהרי"ץ כך, והנה נתבאר לך מטעם הרמב"ם מדרב כהנא, ומדברי מהר"ץ, שהדין הוא לבצוע על ככר אחד, לא משני הככרות. ואין לשנות, שהמנהג פשוט בזה מימות קדמונים.

מוסיף מהרי"ץ זיע"א, והמנהג הפשוט גם כן, שגדול שבכולן שהוא המברך, בוצע ונותן לפני כל אחד ואחד, והם ממתניין לו עד שאח"כ יאכל הוא, בין בחול בין בשבת. זהו דבר, אשר בדורות שלנו לא כ"כ יודעים אותו. נשתנה המנהג, בדורות האחרונים, וישנה סיבה לכך. אבל מהרי"ץ מדגיש, שהמנהג הוא שמחלקים למסובים לפני שהוא אוכל. דהיינו, לא מיד לאחר ברכת 'המוציא לחם מן הארץ', הוא בוצע ואוכל, ואח"כ נותן למסובים. אלא שלאחר ברכת המוציא, הוא בוצע ומניח לפניו, לאחר מכן הוא מחלק לכל המסובים. בהתחלה לאשתו, ואח"כ לכל המסובים. אשתו חייבת להיות הראשונה, בכדי שלא להפריד ביניהם. אפילו אם נמצא שם משהו חשוב, אורח

מכובד, אשתו היא הראשונה. ולאחר שחילק לכל המסובים, כולם ממתנינים עד שהוא יאכל, ואז הם אוכלים ביחד. כך כותב מהרי"ץ.

וכל זה מדרך המוסר, שלא יראה כרעבתנות, לא הבוצע ולא המסובין. דהיינו, אין זו דרך ארץ, שהמברך יאכל לפני כולם. וגם זה לא דרך ארץ, שהמסובים יאכלו לפני שהמברך אוכל. לכן, המברך בוצע ומניח לפניו, ומחלק לכל המסובים, הם מחכים עד שיגמור לחלק לכולם, ואז הוא אוכל והם אוכלים איתו באותו הזמן. מתי שהוא אוכל, גם הם אוכלים. זה דרך ארץ, גם כלפי המברך, וגם כלפי המסובים. מהרי"ץ מדייק זאת בהמשך דבריו, גם בשם האר"י ז"ל.

ישנה סיבה, מדוע המנהג הזה נשתנה. אמנם, המנהג לא נשתנה לגמרי, כי בבתים של תלמידי חכמים מובהקים כך נהגו. לא כולם, אלא אלו ששמרו על המנהג. אולם בדרך כלל המנהג נשתנה, כיון שכנראה לאנשים אין דרך ארץ. המברך היה מחלק לכולם, ולפני שסיים לחלק, המסובים כבר היו אוכלים לפניו. כיון שראו שכך הוא המצב, החליטו לשנות זאת. ויכול להיות גם, שכיון שבספר שתילי זיתים כתוב אחרת, ובעוד ספרים. ממילא, שני הדברים הללו ביחד, גרמו לכך שהמנהג נשתנה.

בכל אופן, מי שידייק בדברי מהר"ץ יראה, כי שני הדברים הללו הם 'מדרך המוסר'. כך הוא כותב, 'כל זה מדרך המוסר'. פירוש, לא רק העניין שהמברך ימתין לכולם והם ימתינו לו, אלא גם העניין הראשון, לבצוע מכיכר אחד. הוא בא לאפוקי, מאלה הבוצעים משתי הכיכרות ביחד. כתוב כך בגמרא [שבת דף קי"ז ע"ב], רבי זירא הוה בצע אכולה שירותיה. ישנן שיטות כאלה. כך סובר הרשב"א, והגר"א, ועוד ספרים. לדעתם, צריך לבצוע גם מן העליונה וגם מן התחתונה. אבל מהרי"ץ אומר, כי זה

התחתונה קצת קדימה, בכדי שלא תהיה בשוה עם העליונה. אבל אנחנו לא עושים כך, ותכף נסביר מדוע. אנחנו משאירים את הכיכרות כפי שהן, ולא צריך לעשות אחרת. כן נהגנו, בלי שינוי.

צריך להדגיש, כי לא כ"כ פשוט לומר, שכך דעת האר"י.

חושבני, כי מהרי"ץ דייק בדבריו. בכוונה מהרי"ץ כתב, גם הרב טהרת הקודש תלמיד האר"י כתב, בליל שבת, מהתחתונה. וכן כתב עולת תמיד. ובספר יששכר, מביאו בתיקוני שבת כרך גדול, מביא מספר הזוהר פרשת אמור [רעיא מהימנא שם דף צ"ח ע"א], דתרי לחמי, תרי שכינתי. לחם עליון, סוד הבינה שמתגלה על ידי אות וי"ו שבתפארת. ולחם תחתון, רמז לעטרת. ולפי שביליל שבת מתעורר העטרת, לכן ראוי לבצוע מהתחתון בליל שבת יעש"ב. דהיינו, נראה כי ישנה מחלוקת, בדעת האר"י. ישנם כאלה שכתבו בשם האר"י, שביליל שבת יש לבצוע מן התחתונה. וישנם כאלה שכתבו בשם האר"י, לבצוע מן העליונה. אם כן, לא כ"כ ברור, מה האר"י אמר. יש בכך חילוקי דעות. יכול להיות, שהכתוב בספר שער הכוונות, זה יותר מדויק. ומדברי ספר שער הכוונות נראה, כי יש לבצוע מהימנית, שהיא העליונה.

צריכים לדעת, בזמנם, ספר "שער" הכוונות, עדיין לא היה מודפס. הוא נתגלה יותר מאוחר, בכתב יד. בהתחלה לא רצו להדפיס זאת, הסתירו את זה. היה רק "ספר" הכוונות. יכול להיות, כי אולי זה מה שגרם לחילוקי הדעות בעניין זה. אבל אינני יודע, האם הדבר מוכרע. האם בטוח שזה כך? בכל אופן, פחות או יותר, ישנה נטייה לומר שהדבר כך. יכול להיות, שאם הם היו רואים שהאר"י אומר אחרת, הם היו משנים את דעתם. אבל אינני יכול לומר זאת, כ'סוף פסוק'.

לא מדרך המוסר. אלא, צריך לבצוע מכיכר אחד. מהרי"ץ מדגיש, כי כך המנהג פשוט מהקדמונים. אבל העניין לבצוע מן התחתונה בליל שבת, זהו אינו עניין מן הקדמונים. על כך מהרי"ץ כותב, כי ראה שכך היה נוהג מורו זקינו מהר"ץ. ועל פי זה, נתקבל המנהג ונתפשט.

אם כן יוצא, כי בעצם על עניין זה אין לנו ראייה שכך נהגו הקדמונים. מה שברור הוא, שהקדמונים נהגו שלא לבצוע משתי הכיכרות, אלא מאחת. זה יכול להיות, או מהעליונה, או מהתחתונה. לבסוף הכריעו, שצריך לבצוע מן התחתונה.

לפיכך כעת, אם מישוהו בא וראה שהאר"י אומר אחרת, אינני חושב שיש עליו קפידא מצד המנהג.

הכף החיים מביא [בסימן רע"ד ס"ק ב'] כך, גם על פי הקבלה של רבינו האר"י ז"ל, צריך לבצוע העליון, ולא יש חילוק בין סעודת היום לסעודת הלילה. ואנו אין לנו אלא קבלת האר"י ז"ל, שקיבל מאליהו הנביא זכור לטוב.

גם מהרח"א ממנוקאטש כותב בספר נימוקי אורח חיים [סימן ער"ד אות ג'] בזה"ל, עיין בית יוסף וב"ח וט"ז בזה. אולם מה שהוא עניין וסוד וקבלה, אין לנו אלא דברי רבינו האריז"ל, שהוא בזה הפוסק ומכריע ומגלה האמת בחכמת האמת כנודע, וכן קבלות הדורות שלאחריו. וכיון שלא נמצא בהאריז"ל בזה שום חילוק בין סעודת לילה ליום, וגם הוא חשש על פי הלכה לבצוע על התחתונה משום 'אין מעבירין על המצוות', כמו שהביאו הנושאי כלים בזה עי"ש, רק שיבצע על הימנית, על כן, כן נהגנו הכל בלי שינוי.

הם טוענים, מה הפירוש? כיצד תבצע מן התחתונה? הרי אין מעבירין על המצוות? הלא העליונה, נמצאת לפניך. כיצד אתה בוצע מן התחתונה? לכן, ישנם כאלה המקריבים את

כמובן, זאת רק אסמכתא. בכל אופן, ישנו עניין שהדבר יהיה כך.

ממילא, הנקודה היא כזאת. הכלל של 'אין מעבירין על המצוות', זהו רק כאשר אין סיבה לעשות אחרת. אבל כאשר ישנה סיבה, להקדים דבר מסוים על פני השני, לא מתחשבים בכלל הזה. דהיינו, אם יש בפניך, שתי מצוות שוות. מדוע שתיקח את המצוה השנייה, ותדלג על המצוה שבפניך? הרי בכך, אתה מזלזל במצוה הראשונה המונחת לפניך. עליך לקחת אותה קודם. אבל כאשר ישנו עניין, לקחת מקודם את המצוה השנייה, אם ישנה סיבה לכך שהיא יותר חשובה, כאן כבר אין את העניין של 'אין מעבירין על המצוות'. לכן, מותר לי להקדים את המצוה השנייה.

המקור לכך, זאת גמרא מפורשת במסכת מגילה [דף ו' ע"ב], לגבי שני אדרים, כאשר ישנו אדר הראשון ואדר שני, קוראים את המגילה באדר השני. לכאורה, מדוע? הרי אין מעבירין על המצוות? מדוע דילגו על אדר הראשון? אלא התשובה היא, 'מסמך גאולה לגאולה עדיף'. דהיינו, רוצים להסמיק את גאולת פורים, לגאולת פסח. תכף נראה את דברי הגמרא בפנים. א"כ יוצא, שכתוב כאן יסוד. נכון ש'אין מעבירין על המצוות', אבל ישנו עניין להסמיק גאולה לגאולה, ודבר זה גובר על הכלל של 'אין מעבירין על המצוות'. מכאן למדנו כלל ויסוד, לגבי כל הדברים האחרים, שאם ישנו איזה עניין וחשיבות למצוה השנייה, מותר להקדים אותה.

שאלה מהקהל: אם שמים את התפילין של ראש לפני הפתיחה, דהיינו הרוכסן, יהיה מותר לדלג עליו ולקחת את של יד, כיון שישנה סיבה להקדים את של יד?

תשובת מרן שליט"א: כמובן, עדיף שלא להיכנס לשאלה הזאת. השאלה יכולה להיות, באופן שבטעות התהפך לו הסדר, והוא הוציא

לגבי הטענה, של 'אין מעבירין על המצוות', לכאורה זאת קושיא גדולה. ואנחנו לא נוהגים, להקריב את התחתונה, אלא משאירים אותן האחת על השנייה בצורה שוה, בלי שום הקדמה.

על טענה זו, יש לי תירוץ טוב, בסייעתא דשמיא. וזה יסוד חשוב, לגבי כל הנושא של 'אין מעבירין על המצוות'.

זהו גם תירוץ, לגבי סדר הקערה בליל הסדר. אנחנו התימנים מניחים כפי הסדר שבמציאות, דהיינו מקדימים את הדברים הראשונים, תחילה הכרפס והחרוסת וכו', כל אחד במקומו. אבל ישנם כאלה, שאינם עושים כך, מה יענו על הטענה הזאת? כיצד אתם מעבירים על המצוות? איך אתם שמים לפניכם דברים, שאוכלים אותם יותר מאוחר, הרי בכדי להגיע אל הדברים שצריך לאכול כעת, אתה צריך לדלג על הדברים המונחים לפניך? הלא 'אין מעבירין על המצוות'? דהיינו, המצוה הראשונה המזמנת לפניך, תיקח אותה ראשונה.

עד כדי כך, שישנם הדנים בעניין זה, לגבי תפילין וציצית. הרי בהתחלה מתעטפים בטלית, ואח"כ מניחים תפילין. מה הדין, אם הסדר התהפך לו, והגיעו לידו התפילין? ישנם הטוענים, כי גם בזה שייך אין מעבירין על המצוות, ולכן תניח קודם את התפילין. להלכה ולמעשה, הפשטנים פוסקים כך. ווכך נפסק בש"ע סימן כ"ה סעיף א' ושתילי זיתים שם, ובשע"ה סימן ט' סעיף ג'. אך המקובלים סוברים שגם באופן זה צריך להקדים הטלית (עיי' כף החיים סימן כ"ה סק"ז, ופסקי תשובות דף רי"ד אות ד', ואור לציון ח"ב דף ר"פ. הרחבה בעניין זה, ואיך לנהוג למעשה, תמצא בס"ד לקמן בשיעור פרשת תזריע מצורע, ובשיעור פרשת אחרימות-קדושים) כיון שישנו עניין בדוקא, להתעטף קודם בטלית, ואח"כ להניח תפילין. כמו שנאמר [בראשית ל' מ"ב], וְהָיָה הָעֵטָפִים לְלִבָּן, וְהַקְּשָׁרִים לְיַעֲקֹב. קודם צריך "להתעטף", ואח"כ לעשות את "הקשירה".

שליל שבת קשור למדה התחתונה, למדת המלכות, דהיינו מדת עטרת, שהוא השכינה. לכן, לא איכפת לי, שהכיכר העליונה יותר קרובה אלי. כך בכדי לתרץ את השיטה הזאת, מבחינת הפשט. ועל פי הסוד, ישנו ויכוח, ישנן דעות לכאן ולכאן.

לכן אני אומר, כי אין בכך קפידא, כיון שאין בזה מנהג מן הקדמונים, כפי שדייקנו בדברי מהר"ץ זיע"א, אלא שראה שכך נהג מורו זקינו מהר"ץ. אדרבה, משמע מדבריו, כי לא כולם נהגו כך. כיון שהם לא ראו את הדעות האחרות, הם אמרו כי טוב לעשות כך. ואם כעת נתברר, שישנן דעות אחרות, ממילא מי שעושה אחרת, יש לו על מה לסמוך. הוא לא מופרך, לא מצד מנהג הקדמונים, ולא מצד דברי האר"י.

זהו דבר חידוש, להלכה ולמעשה. דהיינו, שאפשר לבצוע מן העליונה. ואולי מבחינה מסוימת, ישנה עדיפות לעשות כך. אבל בכל אופן, פחות או יותר הדעות הן שקולות, ואין הקפדה בדוקא לבצוע מן התחתונה.

התחלת ביאור דין ערלה בפלפל חריף, חצילים, פפאיה ופסיפלורה.

תלמיד חכם אחד, עורר אותי בזמן האחרון, לשאלה שהיא ישנה, אבל כנראה היא מתחדשת בכל פעם, וטענו כי לא השבנו על כך תשובה מספיק חזקה וברורה.

המדובר, לגבי פלפל חריף, הנקרא אצלנו בִּסְפָאס, והאשכנזים קוראים לזה שיפקה, עושים זאת כבוש. לכאורה, מדוע לא נוהג בזה דין ערלה? וכן, האם אולי כדאי להחמיר בכך?

בידוע, ישנם כאלה, בפרט מתלמידי החזון איש, אשר מערערים על כך. לדבריהם, זהו עץ, ויש בו דין ערלה, וממילא אסור לאכול זאת, אין לזה היתר, אלא רק אם הינך יודע

מקודם את התפילין של ראש. מה עליו לעשות? הרי הגמרא [מנחות דף ל"ז ע"א] אומרת, זקשרתם לאות על ירך, וְהָדָר זֶהוּ לטוטפת בין עיניך. ואין הכי נמי, ישנם הטוענים, שצריך להקדים וללבוש את התפילין של ראש, כיון שהוצאת אותו הראשון. אבל להלכה, אנו לא פוסקים כך (עיין שע"ה סימן ט' סעיף י"ב). והסיבה היא, כי ישנו עניין להקדים את תפילין של יד, לפני התפילין של ראש. לכן, גם אם נזדמן לך התפילין של ראש, צריך להניח מקודם את התפילין של יד. זה על אותו היסוד. כי ישנה סיבה, שתפילין של יד קודמת לתפילין של ראש. וזאת למרות, שהתפילין של ראש, יותר קדושות.

הגמרא במסכת מגילה [שם] אומרת כך, אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יוחנן, הלכתא כרבן שמעון בן גמליאל, שאמר משום רבי יוסי אמר רבי יוחנן, ושניהם מקרא אחד דרשו, 'בכל שנה ושנה'. רבי אליעזר ברבי יוסי סבר, 'בכל שנה ושנה', מה כל שנה ושנה אדר הסמוך לשבט, אף כאן אדר הסמוך לשבט. לפי דבריו, צריך לקרוא את המגילה, בחודש אדר הסמוך לחודש שבט. ורשב"ג סבר, 'בכל שנה ושנה', מה כל שנה ושנה אדר הסמוך לניסן, אף כאן אדר הסמוך לניסן. לכן, צריך לקרוא את המגילה באדר השני, שהוא הסמוך לניסן. בשלמא רבי אליעזר ברבי יוסי, מסתבר טעמא ד'אין מעבירין על המצוות'. אלא רשב"ג, מאי טעמא? אמר רבי טבי, טעמא דרבי שמעון בן גמליאל, מסמך גאולה לגאולה עדיף. בכדי להסמיק את גאולת פורים, לגאולת פסח. ישנו עניין, שזה יהיה בדוקא באדר השני. א"כ, אינני צריך להתחשב כאן בכלל, של אין מעבירין על המצוות.

ממילא, נפקא מינה גם לעניינינו, לתרץ את אלו הסוברים שיש להקדים ולבצוע מן הכיכר התחתונה, כיון שישנו עניין בכך. כפי שאמרנו,

ערלה. ומשם הרדב"ז, התיר הלבן, ופקפק בשחור, ולעצמו היה מחמיר וכו' ע"ש. ועיקר דברי הרדב"ז, הם בתשובותיו ח"א סימן רצ"ו, ובחדשות סימן תצ"ט. הרדב"ז היה קצת מסופק, לגבי העניין הזה, ולכן לגבי החציל השחור, הוא לא היה אוסר זאת, אבל החמיר לעצמו, שלא לאכלו.

אומר הברכי יוסף, ומידי דברי עם אחד המיוחד מרבנן קדישא, כה דיבר אלי האיש. הוא שוחח לגבי הנושא הזה עם רב קדוש, והוא טען לו כך. הן כל יקר ראתה עיני, גדולים צדיקים דיש להם עשר ידות בסדר קדושה, ומימי לא ראיתי שום חסיד אשר חשש לאיסור הבדינגאן, וכולם אוכלים אותו, אף דמחמירין בכמה מיני חומרות. הוא מתפלל, על כך שאף אחד לא מחמיר, לא לאכול חצילים. אפילו צדיקים וחסידים ואנשי מעשה, אוכלים אותו. הוא טוען, אינני מבין, הרי ישנו כאן איזה צד חומרא, כי הכפתור ופרח אומר שהדבר אסור. איך הצדיקים הללו, לא חששו לכך? טוב, נגיד שהעולם האוכל זאת, יש להם על מה לסמוך. אבל אותם צדיקים וחסידים, שהיו כ"כ מחמירים על עצמם, מדוע הם לא החמירו בעניין זה? ולפי מדרגתם, הי"ל להחמיר גם בזה, דאיכא מאן דאסר. ואף הרדב"ז, דלא הורה בהו איסורא, לעצמו מיהא נזהר.

אומר החיד"א, שהוא פתר לאותו רב את הבעיא. ובו בפרק, הראתי להרב החסיד הנז', דהרי הרב המפורסם מר זקנינו מהר"א אזולאי זלה"ה בהגהותיו כת"י שכתב וז"ל, בספר כפתור ופרח אסר הבדינגאן וכו', ואני שאלתי לתלמידי האר"י ז"ל, ואמרו לי כי תלמידו המובהק מהרח"ו ז"ל היה אוכל אותם. גם העידו לי, שהחכם השלם מהר"מ אלשיך ז"ל היה אוכל אותם, והיה אומר שהוא ירק, לפי שכל אילן שעושה פירות בכל שנה הולך ומשבית, וזה האילן של הבדינגאן, שנה

שעברו כבר שלוש שנים. המציאות היא, לגבי פלפל חריף, כי לאחר שתיים או שלוש, הכמות פוחתת והולכת. בכלל, ספק אם הוא גדל יותר משלוש שנים. הדבר תלוי, באיזה תנאים מגדלים אותו. ישנם מצבים, שהוא יכול לגדול ארבע או חמש שנים.

למעשה, הדבר פשוט, כי בכל הדורות נהגו בכך היתר.

שאלות כאלה, כבר היו בדורות שעברו, לגבי כמה וכמה דברים. כגון, חצילים. שהיום אף אחד אינו מסתפק, האם יש בזה דין ערלה. ברור לכולם שהדבר מותר. אבל היו כאלה בדורות שעברו, אשר חשבו שזה אסור. בעל כפתור ופרח כותב במפורש, שאסור לאכול חצילים, כיון שזה עץ, והוא גודל רק במשך שנתיים בקושי. אין אפשרות, לאכול זאת. אבל להלכה ולמעשה נתקבל, שהדבר מותר.

אותו הדבר, לגבי הפפאיה, וכן לגבי הפסיפלורה. ישנם כאלה הטוענים, שנראה כי הם עצים גדולים, אבל בכל זאת נוהגים בכך היתר, ומברכים על כך 'בורא פרי האדמה'. חוץ מאותם המחמירים. אמנם, לא היתה מסורת, לגבי הפפאיה והפסיפלורה, אבל לפי חילוקי הדינים, זהו אותו הדין. לגבי החצילים, ישנה על כך מסורת. ולגבי הפלפל החריף, בודאי שיש על כך מסורת. אבל, ישנם קצת חילוקים בסברות, זה לא בדיוק אותו הדבר.

שאלה מהקהל: פפאיה לא גודל הרבה שנים? תשובת מרן שליט"א: הוא גודל במשך ארבע או חמש שנים. אולי אם יגדלו אותו בצורה טובה, בתנאים מסויימים, הוא יכול להיות יותר זמן.

החיד"א בברכי יוסף [יו"ד סימן רצ"ד] כותב כך, מהריק"ש כתב משם הרב כפתור ופרח, דהבדינגאן הם אילן, 'בדינגאן' היינו חצילים, ומתקיים שלש שנים בלבד, ואסורים משום

נאמר על כך, וְטַאטְאִיתָּ בְּמַטְאֵטָא הַשְּׁמִד
[ישעיהו י"ד, כ"ג]. אבל ביארנו בס"ד, כי אם
המדובר רק בנגיעה, זה לא נורא. אולם לגבי
תפילין, אפילו בנגיעה.

מישהו שאל אותי שאלה חדשה, אשר לא
עלתה על דעתנו מעולם.

בחג הסוכות שעבר, מישהו ראה אנשים, אשר
היו משעננים את הלולב בהקפות, והיו נושרים
עלי ההדסים והערבות. הוא אמר להם, כיצד
אתם דורכים עליהם? הרי כתוב, שאסור לדרוך
על ההושענות?

שאלה מהקהל: כתוב לגבי עצי הסוכה והסכך,
שאסור לדרוך עליהם. האם הדבר כתוב גם
לגבי ארבעת המינים?

תשובת מרן שליט"א: כן. כתוב כך גם לגבי
ארבעת המינים. נכון שהדבר אינו חובה, אבל
כתוב שלמעשה נוהגים להשתמש בהם לצורך
מצות ביעור חמץ, או לאפיית מצות. כתוב,
שלא לדרוך על ההושענות. א"כ, איך דורכים
על עלי ההדסים או הערבות שנשרו? הרי אלו
'שיירי מצוה'? זהו כפי שלגבי הציצית, אם
החוט נקרע, אסור לדרוך עליו. אמנם, אצלינו
התימנים, הבעיא היא פחותה, כיון שאלו
עלי הדס שוטה. זה כבר נחת דרגא. ההדסים
השוטים שהם רבים, מחפסים ומכסים את שלושת
ההדסים הכשרים. נמצא כי מה שנשר, זה מן
ההדסים השוטים. בסדר. לא שמענו מעולם,
שיחמירו בזה. אבל אותו אחד כתב לי, שבא
מישהו והתחיל לטאטא את בית הכנסת, בכדי
שלא ידרכו על זה.

שאלה מהקהל: למה לא נאמר, 'פוק חזי מאי
עמא דבר'?

תשובת מרן שליט"א: יפה מאד. אתה צודק
בהחלט. אבל צריך אתה לדעת, כי ישנה
חקירה, לגבי המושג 'פוק חזי וכו'. החיד"א
בספרו לדוד אמת, דן בכך. הוא מביא, שישנה
מחלוקת בעניין זה. האם 'פוק חזי', פירושו שכך

ראשונה היא טוב ומתוק, ובשנה שנית גרוע
מעט והוא מר קצת. ובשנה השלישית הוא מר
הרבה, שאינו ראוי לאכילה אלא ע"י הדחק.
וזה מורה, שהוא ירק. מהר"ם אלשיך טוען,
שזה לא נחשב עץ. והראיה, כי כל עץ הוא
הולך ומשבית. אבל לגבי הבדינגאן, בשנה
הראשונה הוא אכן טוב, אבל בשנה השנייה
הוא נהיה מר, ובשנה השלישית הוא נהיה יותר
גרוע. א"כ, זה לא עץ, אלא ירק, כיון שטיבו
פוחת והולך.

גם העידו לי, ששאלו קצת חסידים להרב
כמהר"ר יוסף קארו זצ"ל, דהיינו מרן הב"י,
והשיב להם, פוק חזי מאי עמא דבר. יש לכם
נדון, האם הדבר מותר, או שלא? תבדקו, מה
העולם נוהג. אם מקובל לאכול זאת, משמע
שנתקבל להתיר זאת. 'פוק חזי מאי עמא דבר'.

גם העידו לי, שגם האר"י ז"ל היה אוכל
אותם, עכ"ל מו"ה זל"ה. וְהִנָּאֵהוּ לַהֲרַב הַנּוֹז,
ונתקרה דעתו דעת עליון. הוא נרגע. עכשיו
הוא הבין, מדוע כל הצדיקים והחסידים ואנשי
מעשה, אף אחד לא היה מפקפק בכך. כעת
הדבר מובן. כיון שגדולי עולם, אכלו זאת.

לגבי הנושא שלנו, הפלפל החרף, הדבר איננו
כ"כ פשוט. אבל מבחינת הזמן, לא מתאים
לדבר על כך כעת, כיון שיש לדבר על כך
באריכות, לכן אשאיר זאת בל"נ לשיעור הבא.

התחלת עניין דין עלי ההדסים או הערבות
הנושרים בבית הכנסת, האם מותר לדרוך
עליהם, ובגדר פוק חזי מאי עמא דבר.

ישנה שאלה, גם עליה אין זמן לדבר כעת,
אבל רק אומר אותה, בכדי שתחשבו עליה,
או שתאמרו לי מה שמעתם לגבי הנושא הזה.

דיברנו בעבר [בשיעור מוצש"ק נח הדתשע"ז],
לגבי ציציות ותפילין הנגררים על גבי הקרקע.
אמרנו, כי לא ראוי לגרור את הציציות. ח"ו

נפסקה ההלכה, או רק שיש למנהג על מה לסמוך. הדבר גם נוגע לנושא שלנו, אבל צריך לדבר על כך בהרחבה. אינני יכול להאריך בכך כעת.

בגמרא במסכת ברכות [דף מ"ד ע"א] ישנה מחלוקת, מה היא הברכה על המים? המשנה שם אומרת, השותה מים לצמא, מברך שהכל נהיה בדברו. ר' טרפון אומר, בורא נפשות רבות וחסרונן. אומרת על כך הגמרא [דף מ"ד ע"א], השותה מים לצמא, מברך שהכל ... בורא נפשות רבות. שואלת הגמרא, אמר ליה רבא בר רב חנן לאביי, ואמרי לה לרב יוסף, הלכתא מאי? אמר ליה, פוק חזי מאי עמא דבר. נוהגים לברך בהתחלה 'שהכל', ובסוף 'בורא נפשות רבות'. לפי רבי טרפון, לפני השתייה מברכים 'בורא נפשות רבות', ולאחר השתייה לא מברכים.

לפי דברי החיד"א, הדבר אינו ברור. נכון שהעולם נוהג לברך בהתחלה 'שהכל' ובסוף 'בורא נפשות', אבל מה הדין לגבי אדם שעשה כדעת רבי טרפון? האם הדבר נקרא, שהוא עבר על ההלכה? הרי לא נפסקה ההלכה, דלא כרבי טרפון. הרי הגמרא שאלה, 'הלכתא מאי? א"כ, מהי התשובה, 'פוק חזי מאי עמא דבר'? האם זאת היא ההלכה, כפי הדעה הזאת. או שכך המנהג לעשות, ומי שעושה כך הוא בסדר. אבל מי שיעשה כרבי טרפון, יברך 'בורא נפשות' בהתחלה, לא עבר איסור. יתירה מכך, מה הדין בדיעבד, אם האדם בירך בטעות 'בורא נפשות', במקום 'שהכל'? בפרט אצלינו התימנים, שנוסח ברכת 'בורא נפשות' הוא קצר. בנוסח של אחרים, זהו נוסח ארוך. אבל אנחנו אומרים, בורא נפשות רבות על כל מה שברא חי עולמים. אם כן, האם הוא יצטרך לחזור ולברך שהכל, או שלא? הדבר איננו כ"כ פשוט. דנו בכך הפוסקים. אם 'פוק חזי' היינו שכך נפסקה ההלכה, דלא כרבי

טרפון, פירושו שזה נפסק מן ההלכה, כביכול לא בירכת כלום. כי ההלכה היא, שצריך לברך שהכל. אבל אם 'פוק חזי' היינו, רק שכך הוא המנהג, ויש למנהג על מה לסמוך, פירושו שישנו צד גם ההיפך, וממילא יוצא דאין הכי נמי, הוא יצא ידי חובה בברכה הזאת, עכ"פ בדיעבד, ולא יברך עוד הפעם 'בורא נפשות', לאחר השתייה, כי אי אפשר לברך פעמיים את אותה הברכה.

רציתי לדבר על נקודה נוספת, אשר גם עליה אי אפשר להאריך כעת. בל"נ אם יהיה זמן בהזדמנות אחרת, אדבר על כך בהרחבה. המדובר, לגבי היחיד, באמירת הלל בראש חודש. הזכרתי זאת בשיעור הקודם, הבלעתי זאת תוך כדי הדברים, אבל הדבר לא היה כל כך ברור. ברצוני להסביר, את העניין הזה. כי לדעת הרמב"ם, היחיד לא יקרא הלל בראש חודש. ראשית צריכים להבין, מדוע הרמב"ם סובר כך? מה מפריע לו, שהיחיד יקרא?

למעשה, אנחנו נוהגים, שהיחיד קורא את ההלל בראש חודש. רק רציתי להסביר, את שיטת הרמב"ם. הזכרתי זאת בשיעור הקודם, בצורה שאינה כ"כ מובנת, לכן כדאי להרחיב בעניין הזה. אבל, הזמן קצר והמלאכה מרובה.

שאלה מהקהל: הוא הדין לגבי הערבות של הושענות?

תשובת מרן שליט"א: כן. גם לגבי הערבה אחרי סוכות, כתוב שלא לדרוך עליה. זה לא איסור, אלא כך ראוי. לדעת מרן השו"ע, גם לגבי חוטי הציצית, אם הם נקרעו, אפשר לזרוק אותם. אבל למעשה, נוהגים לגנוז אותם. גם אבותינו נע"ג, החמירו בכך. הם היו נוהגים, לגנוז אותם. אפילו שלפי הרמב"ם והשו"ע, מותר לזרוק אותם. ואפילו שבעצם, לאחר שהם נקרעו, כבר אין בהם קדושה. אבל, ישראל קדושים הם, והחמירו בכך. וכתוב בספרים, כי הוא הדין לגבי עצי הסוכה והערבות וההושענות. א"כ

תשובת מרן שליט"א: נכון. אבל אני אומר, כי כיון שישנו ענין בכך, דהיינו לפי הדעות שלא מסכימים עם הדבר, ואני מבין שקשה לך לגזור זאת, לכן אני אומר שאינך חייב לגזור, אלא תעשה קשר קצת למעלה ממקום סיום ההדבקה. שוב פעם, זאת אינה חובה, אלא רק אם ברצונך לצאת ידי חובת כל הדעות.

שאלה מהקהל: בהפטרת השבוע, כתוב בתורה קדומה כי יש המתרגמים את התוספתא. האם צריך לתרגם זאת?

תשובת מרן שליט"א: ישנם הנוהגים לתרגם, וישנם הנוהגים שלא לתרגם. אנחנו נוהגים לתרגם את כל התוספות. אפילו ישנן תוספות, שאנחנו נוהגים לאמרם, והם בכלל לא מודפסות בחומשים. למשל, בהפטרת יום טוב ראשון של פסח, עֲתָה בָּאתִי וגו' [יהושע פרק ה'], אנחנו מוסיפים בתרגום, כען אתיתי, לאיתפרעא מינך בדיל ברמשא, בטילתין וכו'. גם אחר כך, בפסוק וִירִיחוֹ סָגְרָת וּמִסְגָּרָת וגו' [יהושע פרק ו'], אנחנו אומרים את התוספתא. כאשר היינו ילדים, אבא מארי זצ"ל לימד אותנו זאת בעל פה, ורשמתי זאת. לאחר מכן, מצאתי זאת בכת"י של מהרי"ן, ממש מלה במלה. גם אצל מהרי"ן זיע"א, היה נהוג לומר את התוספתא הזאת. וישנן עוד תוספות שאנו נוהגים לקרותן בציבור. [בזמנו שאל אותי ידידנו היפ"ה שליט"א על כך, והמלצתי לו להכניס תוספות הללו בתורה קדומה, וכן עשה. ויישר חיליה לאורייתא]. כל מקום, לפי מנהגו.

שאלה מהקהל: ואם אין מנהג? תשובת מרן שליט"א: אז הדבר תלוי. אם הילדים יודעים ובקיאם לתרגם, אזי כדאי שיוסיפו זאת. אבל אם בלאו הכי, התרגום הוא 'אחת למעלה ושבע למטה', אז מספיק מה שחייבים, שלא להוסיף חטא על פשע. שלא יאמרו את התוספתא.

השאלה היא, האם בכל זאת ישנו הבדל בין הדברים. זהו דבר, אשר צריך לדון עליו. כפי שאמרתי לכם, היה חכם אחד באיזה מקום, שבאמצע ההקפות בא וטיטא את כל העלים, בכדי שלא ידרכו עליהם. אמרו לו, מה אתה עושה? אמר להם, תביאו לי ראייה, שהדבר מותר?

הערה מהקהל: שהוא יביא ראייה, שהדבר אסור.

שאלה מהקהל: לכאורה לפי הסברא הפשוטה, כיון שיודעים מראש שהעלים ינשרו, אם כן הדבר מתברר למפרע.

תשובת מרן שליט"א: ואחרי סוכות, לא יודעים שייזרקו ההדסים?

הערה מהקהל: אבל בנ"ד, חייבים לדרוך. אי אפשר לטאטא זאת בעת. א"כ מראש, לא חלה קדושה על העלים הללו. תשובת מרן שליט"א: צריך עיון.

שאלה מהקהל: היום בזמנינו, הציציות כבר באות עם דבק. ובהשגחות טובות. תשובת מרן שליט"א: מראש זה בא כך?

שאלה מהקהל: כן. 60 או 70 ס"מ, באים עם דבק. בהשגחות טובות. ממפעלים ידועים. תשובת מרן שליט"א: טוב, כנראה הם סומכים על הדעות הללו. אבל הדבר אינו כ"כ פשוט.

שאלה מהקהל: א"כ מה לעשות? לגזור זאת? תשובת מרן שליט"א: עדיף. אמנם יש להם על מה לסמוך, זה לא מופרך, אבל חושבני תעשה את הקשר קצת יותר למעלה. דהיינו, תשאיר קצת שיהיה שזור, בכדי לתת לשטן חלקו. כלומר, תשאיר את זה, ותעשה עוד קשר למעלה. חושבני, כי כך זה בסדר. לא צריך להתאמץ, עד כדי כך.

שאלה מהקהל: אבל אם ישנו דבק, לא צריך לעשות קשר.

שאלה מהקהל: אם הילדים חלשים בתרגום, אפשר להחליף אותם?
תשובת מרן שליט"א: כן. אפשר שכמה ילדים יתרגמו את ההפטרה. בלא"ה יש נוהגים כך תמיד.

שאלה מהקהל: אפשר גם להחליף את הקטן באדם גדול שיתרגם?
תשובת מרן שליט"א: אפשר. אין חובה, שילד קטן יתרגם. הקטן יכול לתרגם קצת, ואח"כ ימשיך הגדול. כמובן, לעשות זאת בעדינות, שלא יעלב הילד.

שאלה מהקהל: לפי המנהג שגוזרים את הציציות, אם ישנן ציציות חדשות שקשרו אותם, ונשאר עודף ארוך. האם צריך לגנוז אותם? או שכיון שזה לא הוקצה למצוותו, זה נעשה לשם ציצית, אבל הוא עדיין לא לבש את הציצית.

תשובת מרן שליט"א: אם עדיין לא השתמשו בהם, אין חובה לגנוז אותם, דקיימ"ל הזמנה לאו מילתא היא. הקדושה לא חלה, כאשר רק הכינו וייעדו זאת למצוה. רק כאשר הוא כבר השתמש בזה, חלה הקדושה. כפי שאמרנו מקודם, בכל מקרה לא חייבים לגנוז. אני מדבר אפילו לפי המנהג, במקרה זה לא צריך לגנוז.

שאלה מהקהל: אולי יש בזה משום בזיון, כי לא יודעים שהוא חתך את הנותר.
תשובת מרן שליט"א: שלא ישים היכן שרואים. שזה לא יהיה בצורה הנראית.

שאלה מהקהל: אם אדם החליף פרשיות בתפילין, האם עליו לברך שהחיינו?

תשובת מרן שליט"א: לא. אינני חושב. רק אם הוא החליף את כל התפילין, או את הבתים, שאז זה לא גרע מבגד חדש. אבל לגבי הפרשיות, הדבר אינו ניכר. אם הוא החליף את הבתים, אז ניכר שהן חדשות.

שאלה מהקהל: אם אדם אכל בבוקר 150 גרם של בורקס או רוג'לך, והוא שבע מזה, האם עליו לברך המוציא?
תשובת מרן שליט"א: כן.

שאלה מהקהל: אם אכלתי לחמניה קטנה מאד, מהו השיעור לגבי הליפות?
תשובת מרן שליט"א: לפחות כזית.

שאלה מהקהל: אפילו אם אכלתי הרבה סלטים וכדומה, 400 גרם, זה מצטרף לברכת המוציא?
תשובת מרן שליט"א: כן.

וחפץ י"י בידינו יצלח להגדיל תורה תמיד ולהאדירה, אבי"ר.

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד ע"י שמיעה בעיקר, נערך והגה לפי הבנת העורך.

השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו. לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א. הערות ותיקונים יתקבלו ברצון. ניתן להקדיש את הוצאת השיעור לע"נ, או לרפואה, הצלחה ופרנסה טובה. פרטים בטלפון: 050-4140741

